

ปรากฏการณ์ วรรณกรรมไทย พ.ศ.2530-2559

ความคลี่คลายในทางการเมืองตั้งแต่กลางถึงปลายทศวรรษ 2520 กลายเป็นบริบทสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายตัวของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย กล่าวคือกลุ่มนักเขียนท้องถิ่นปรากฏตัวต่อสื่อสาธารณะ และมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของวรรณกรรมไทยอย่างโดดเด่นขึ้น เช่น กลุ่มนาคร ของภาคใต้ กลุ่มกาแล ของภาคเหนือ และกลุ่มวรรณกรรมลุ่มน้ำมูล ของภาคอีสาน ขณะที่เนื้อหาและรูปแบบทางวรรณกรรมก็มีความคลี่คลาย จากแนวสัจนิยมเพื่อชีวิต มาสู่แนวการเขียนแบบมนุษยนิยม กระทั่งเกิดคำว่า “วรรณกรรมสร้างสรรค์” ขึ้น จนกลายเป็นคำที่ใช้เรียก “ประเภท” (genre) ของวรรณกรรมไปในที่สุด

รากฐานของความหลากหลายของวรรณกรรมไทย ยุคทศวรรษ 2530

คำว่า “วรรณกรรมสร้างสรรค์” ในฐานะประเภทของวรรณกรรมนั้น อาจเห็นร่องรอยเริ่มต้นที่รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน หรือ S.E.A Write ซึ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2522 แม้ว่าในระยะแรกๆ คำว่า “สร้างสรรค์” จะมีความหมายถึง “กระบวนการ” ในการผลิตงานที่จะต้องนำเสนอสิ่งใหม่ แต่ต่อมาเมื่อรางวัลซีไรต์มีฐานะที่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการมากขึ้น ทั้งในประเทศไทยและระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ “วรรณกรรมสร้างสรรค์” จึงค่อยๆ กลายเป็นประเภทหนึ่งของวรรณกรรมที่จะต้องมีความหาสะท้อนปัญหาสังคม ตลอดจนอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเชิงสังคมและปัจเจกบุคคลที่ต้องมีประโยชน์ต่อคนอ่านและสังคมโดยรวม ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขว่า วรรณกรรมนั้นๆ จะต้องมีความคิดปะการนำเสนอหรือมีคุณค่าในเชิงวรรณศิลป์ด้วย

ปฏิเสธไม่ได้ว่า นิตยสาร “โลกหนังสือ” (ตุลาคม 2520-กันยายน 2526) ที่มีสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการ เป็นสื่อที่ทำให้แนวคิดเรื่องวรรณกรรมสร้างสรรค์มีนิยามความหมายและขอบข่ายที่ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ด้วยเหตุที่นักเขียนและกวีรุ่นกลางทศวรรษ 2510 ถึงกลางทศวรรษ 2520 นั้นมุ่งแต่นำเสนอเนื้อหาทางการเมือง การต่อสู้ของพวกสังคมนิยม และชนชั้นกลางทางการเมือง กระทั่งถูกเปรียบเทียบว่าเป็นวรรณกรรมโฆษณาชวนเชื่อ เป็นวรรณกรรมโปสเตอร์ ที่แห้งแล้งซึ่งศิลปะ นิตยสารโลกหนังสือจึงเรียกร้องให้นักเขียนวรรณกรรม “เพื่อชีวิต” ให้ความสนใจกับ “ศิลปะในการนำเสนอ” ทางวรรณกรรมมากขึ้น จนเกิดการประสานระหว่าง “เนื้อหา” และ “รูปแบบ” ในช่วงกลางถึงปลายทศวรรษ พร้อมๆ กับการเกิดนักเขียนรุ่นใหม่ๆ เช่น

อัศศิริ ธรรมโชติ ชาติ กอบจิตติ คำพูน บุญทวี ไพฑูรย์ ัญญา มาลา คำจันทร์ จำลอง ผึ้งชลจิตร คมสัน พงษ์สุธรรม เป็นต้น

นิตยสาร “โลกหนังสือ” กลายเป็นสนามแห่งการวิวาทะทางศิลปะและวรรณกรรมครั้งสำคัญ และกลายเป็นพื้นที่ให้กับการกำเนิดใหม่ของวรรณกรรมสะท้อนสังคม ที่หลายคนในยุคนั้นก็ยังเรียกว่าเป็น “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” แต่เป็น “เพื่อชีวิตที่เปลี่ยนแปลงตัวเองแล้ว” โดยในหลายฉบับบรรณาธิการได้สัมภาษณ์นักเขียนและกวีที่มีผลงานดีเด่นในยุคเพื่อชีวิตขึ้นปกเพื่อนำเสนอทัศนะทางสังคมและวรรณกรรม ซึ่งความคิดเห็นของกวีและนักเขียนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ได้กลายเป็นแนวคิดที่ได้รับการอ้างอิงถึงในยุคหลังๆ เช่น แนวคิดเรื่องวรรณกรรมเพื่อชีวิตของพนม นันทพุกษ์ (สถาพร ศรีสัจจัง) วิสา คัญทัพ คมสัน พงษ์สุธรรม คมทวน คันธนู เป็นต้น

การเปิดพื้นที่ให้กับนิยามวรรณกรรมที่กว้างขึ้นสอดคล้องกับที่นิตยสารวรรณกรรมอย่างน้อย 3 ฉบับมีบทบาทอยู่ในช่วงปลายทศวรรษ 2520 คือ โลกหนังสือ ถนนหนังสือ (พ.ศ.2526-2532) และ เพื่อนนักอ่าน (เมษายน 2529)

ขยายนิยามวรรณกรรมเปิดพื้นที่ให้ความหลากหลาย ในทศวรรษ 2530-2540

ความเปลี่ยนแปลงทางกระแสนวนกรรมดังกล่าวเป็นพื้นฐานที่สำคัญของความเฟื่องฟูของวรรณกรรมสร้างสรรค์ในทศวรรษ 2530 โดยกระแสใหม่ของวรรณกรรมสร้างสรรค์ที่ก่อตัวขึ้นในต้นทศวรรษ 2520 ได้หล่อหลอมให้เกิดนักเขียนแนวมนุษยนิยมขึ้นจำนวนหนึ่ง นักเขียนเหล่านี้สร้างสรรค์ผลงานด้วยท่าทีใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษ 2520 จนถึงทศวรรษ 2530 โดยนำเสนอภาพสะท้อนชีวิต และสังคมมนุษย์ที่มีมิติหลากหลายขึ้นมากกว่าเก่า มีคำกล่าวว่า “ทศวรรษ 2530 วงการวรรณกรรมไทยมีความคึกคัก และมีความหวังใหม่” ความคึกคักและความหวังใหม่นี้ก็เป็นผลมาจากการที่นักเขียนในเพื่อชีวิตในทศวรรษ 2510-2520 ได้ปรับแนวการเขียนแบบใหม่และมีผลงานเขียนอย่างต่อเนื่อง ขณะที่นักเขียนแนวมนุษยนิยมแต่เดิมก็ถูกกล่าวถึงมากขึ้น นักเขียนเหล่านี้ก็เช่น วาณิช จรุงกิจอนันต์ อัศศิริ ธรรมโชติ มานพ ทัศนอมศรี ไมตรี ลิ้มปิชาติ วิมล ไทรนันทน์ พินุลศักดิ์ ละครพล คมทวน คันธนู (โกสุม พิชัย) แดนธัญ แสงทอง

ในทศวรรษนี้มีวรรณกรรมเด่น ๆ ของยุค เช่น นิยาย ดั่งผีเสื้อเถื่อน (2531) และบทกวี ณ เฟิงพักริมห้วย (2531) ของพนม นันทพุกษ์ นิยาย

ปลายนาฟ้าเขียว (2532) ฉากและชีวิต (2539) ของวัฒน์ วรรณยางกูร หรือรวมเรื่องสั้นและนิยาย ของ อัศศิริ ธรรมโชติ เช่น ขอทาน แมว และคนเมา (2531) ผู้หญิง คนแก่ เด็ก แมว และผม (2531) ชีวิตคือวัย อันผ่านพ้น (2532) ทะเลร่ำลมโศก (2533) หลายๆ ครั้งในชีวิต (2532) พราน (2534) ของ คมทวน คันธนู

หลังจากที่เคยเป็นกระแสเล็กๆ ในช่วงทศวรรษ 2510-2520 มาถึงยุคนี้วรรณกรรมแนวป่าหรือผจญไพรก็ได้เติบโตขึ้นในยุคนี้อีกครั้ง มีการนำผลงานนักเขียนเก่าๆ มาตีพิมพ์ใหม่ เช่น ล่องไพร ของ น้อย อินทนนท์ เพชรพระอุมา ของ “พนมเทียน” และ ป่าอาถรรพ์ ของชาลี เชี่ยมกระสินธุ์ ความนิยมนี้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเกิดนักเขียนสารคดีสำคัญๆ ของยุค 2 คนคือ วีรภาพ โลहितกุล และอรสม สุทธิสาคร ที่พัฒนาให้งานเขียนสารคดีมีมิติความเป็นวรรณกรรมสูงขึ้น จนกระทั่งคณะกรรมการดำเนินงานรางวัลซีไรต์ได้มีนโยบายที่จะรับเอางานเขียนสารคดีเข้าพิจารณามอบรางวัลซีไรต์ด้วยในอนาคต ปัจจุบันนักเขียนสารคดีแนวนี้ได้แก่ วีรศกร จันทร์ส่งแสง

ในช่วงทศวรรษ 2530 ยังมีกวีและนักเขียนอื่นๆ ที่กล่าวได้ว่าถือกำเนิดในยุคนี้อีกจำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะในช่วงต้นๆ ทศวรรษที่เกิดคลื่นนักเขียนรุ่นใหม่ที่ใช้ชื่อว่ากลุ่ม “นกสีเหลือง” อันประกอบด้วย กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ขจรฤทธิ์ รักษา ไพวรินทร์ ขาวงาม ประกาย ปรัชญา วชิระ บัวสนธิ์ ชีวี ชีวา เลี้ยวจันทร์ แรมไพร และดิเรก นนทชิต เป็นต้น นักเขียนเหล่านี้เติบโตและมีชื่อเสียงสูงสุดในช่วงครึ่งหลังทศวรรษ 2530 ถึงต้นทศวรรษ 2540 เช่น ไพวรินทร์ ขาวงาม (ซีไรต์ พ.ศ.2538) กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ (ซีไรต์ พ.ศ.2539) ขจรฤทธิ์ รักษา (รางวัลศิลปาธร พ.ศ.2551) ผลงานเด่นๆ ของนักเขียนรุ่นนี้ ก็เช่น บทกวี ม้าก้านกล้วย (2538) ของไพวรินทร์

**เหตุการณ์ความรุนแรง
ทางการเมือง
ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535
ส่งผลต่อทิศทาง
ของวรรณกรรมไทย
อย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือ
เกิดกระแสพื้นคื่นของเรื่องสั้นและ
กวีนิพนธ์การเมือง**

ชาวมารวมเรื่องสั้น สะพานขาด (2534) คนใบเลี้ยงเดี่ยว (2535) แผ่นดินอื่น (2539) ของกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ และรวมบทกวีหลายเล่มของประกาย ปรัชญา เช่น มหาคีตาลัย (2534) แสงเงาและเปลือกหอย (2535) แม่น้ำของละอองฝน (2539)

กล่าวสำหรับประกาย ปรัชญา แม้เขาจะไม่ได้รับรางวัลระดับชาติ (เพราะได้ประกาศจะไม่ส่งผลงานเข้าประกวดรางวัลใดๆ) แต่ผลงานของเขาก็ได้รับการกล่าวขวัญถึงในหมู่วิรูณใหม่ๆ ที่เริ่มสร้างผลงานในช่วงกลางถึงปลายทศวรรษ 2530 ประกายยอมรับว่าความโดดเด่นของตนเองเป็นผลมาจากการที่เขาชื่นชอบลีลาการวิพนธ์ของพนม นันทพฤษ และคมทวน คันธนู ดังจะพบว่าในผลงานเล่มแรกคือ สวรรคโลกเมฆ (พ.ศ.2530) ประกาย ใช้ลีลาการวิพนธ์แบบพนม นันทพฤษ จนนำมาปรับเป็นลีลาเฉพาะตัวในผลงานเล่มต่อมา

จนกระทั่งในช่วงปลายทศวรรษ 2530-ทศวรรษ 2540 ลีลาการวิพนธ์แบบประกายก็ส่งอิทธิพลต่อวิรูณหลัง เช่น ศิริวร แก้วกาญจน์ เรวัตร์ พันธุ์พิพัฒน์

ไม่ว่าหนึ่ง ก.กุนที มนตรี ศรีรงค์ และอังคาร จันทาทิพย์ เป็นต้น ซึ่งกวีเหล่านี้ต่อมาก็ได้รับรางวัลซีไรต์กันเป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้ยังมีนักเขียนที่มีผลงานโดดเด่นทั้งแนวสะท้อนชีวิต สังคม ความเป็นผู้หญิง และแนวครอบครัว เช่น ปิยพร ศักดิ์เกษม “กิ้งกัตร” วันวิรุณแสง แพร จารุ “ซามา” สุจินดา ชันตยาภรณ์ ดวงแก้ว กัลยาณิ อโนชา ปัทมดิกลี เอื้อ อัญชลี ปรารณา รัตนสิทธิ์ อรุณวดี อรุณมาศ อรุณา โควินท์ “พงศกร” เป็นต้น

เหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2535 ส่งผลต่อทิศทางของวรรณกรรมไทยอย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือ เกิดกระแสพื้นคื่นของเรื่องสั้นและกวีนิพนธ์การเมือง ในระยะนี้หนังสือพิมพ์และนิตยสารจำนวนหนึ่งเปิดพื้นที่ให้กับเรื่องสั้นและบทกวี บางแหล่งก็มีคอลัมน์บทกวีการเมืองโดยเฉพาะ กระแสนี้มีความต่อเนื่องกระทั่งถึงต้นทศวรรษ 2540 กวีที่เคยมีบทบาทโดดเด่นด้านการเขียนแนวการเมืองในยุคก่อนหน้านี้ก็กลับมาสร้างสรรค์ผลงานแนวนี้อีกครั้ง เช่น พนม นันทพฤษ

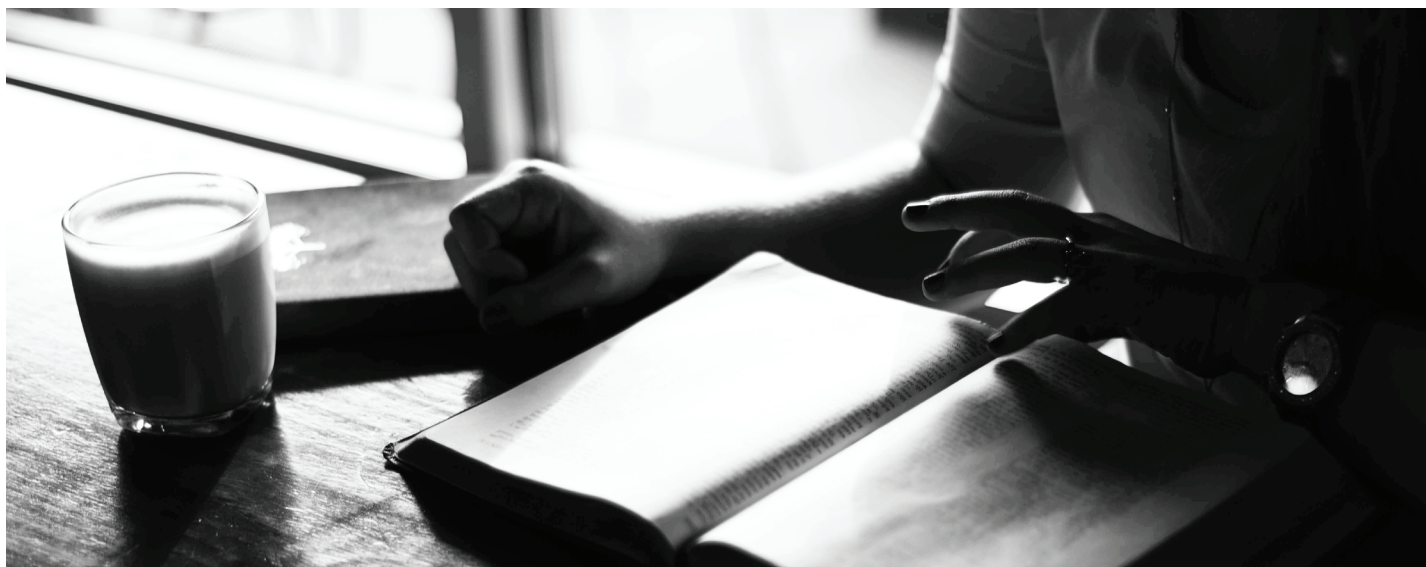

(ใช้นามปากกา อินตา ร้องวัวแดง) คมทวน คันธนู วิสา คัญทัพ เกิดกวีนิพนธ์แนววิพากษ์วิจารณ์การเมืองขึ้น เล่มสำคัญๆ ก็เช่น ตำนานประชาชน (หลายคนเขียน 2535) ฟ็องนายหัว (2543) ของอินตา ร้องวัวแดง และ ลีนด้ายลีนบายศรี ประชาธิปไตยประทุมเพลิง (หลายคนเขียน 2543) เป็นต้น

ความเฟื่องฟูของวรรณกรรมในช่วงทศวรรษ 2520 ทำให้เกิดวัฒนธรรมการตีพิมพ์งานวรรณกรรม ในนิตยสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์อย่างกว้างขวาง สืบเนื่องมาจนถึงทศวรรษ 2530 โดยสื่อจำนวนมาก ทั้งรายวัน รายสัปดาห์ และรายเดือน ล้วนแล้วแต่มีพื้นที่ตีพิมพ์วรรณกรรมทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นนิตยสารนั้น จะเป็นแนวการเมือง แนวแฟชั่นวัยรุ่น-ผู้หญิง หรือแนวธุรกิจก็ตาม สื่อเล่มสำคัญๆ ก็เช่น กรุงเทพธุรกิจ เนชั่นสุดสัปดาห์ มติชนสุดสัปดาห์ ฐานเศรษฐกิจ ดอกเบี้ยการเมือง แพรว และแพรวสุดสัปดาห์ ขาวพิเศษ อาทิตย์ มาตุภูมิ ชีวิตต้องสู้ รวมถึงนิตยสารที่มีเนื้อหาวรรณกรรมโดยตรงอีกจำนวนหนึ่ง เช่น สกุลไทย ขวัญเรือน กุลสตรี บางกอกซอกเกอร์เดอไรเตอร์ เพื่อนนักอ่าน ไรเตอร์กวีนิพนธ์ แผ่นดินหวาน โลกนิยาย และ อีสานไรเตอร์

นอกจากนั้นก็ยังมียุคเพื่อนหนังสือ (2531) วารสารแจกฟรีของสำนักพิมพ์ดอกหญ้า และ วารสาร สวนหนังสือ (โครงการอนุรักษ์วรรณกรรมเก่า) ที่มีอาจิณ จันทรมพร และช่วย พูลเพิ่ม เป็นบรรณาธิการที่เป็นทั้งสนามตีพิมพ์และสนามความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมเก่าและร่วมสมัย

ปี พ.ศ.2535 สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้ก่อตั้ง “ซอปราชชาติ” ขึ้นคู่ขนานกับ “ซอกกระแสด” เพื่อให้เป็นสนามเรื่องสั้นเชิงทดลอง มีนักเขียนแนวทดลองที่ทำงานตามแนวทางนี้เช่น วินทร์ เลียววาริณ และ ศักดิ์ชัย ลัคนาวิเชียร โดยเฉพาะวินทร์ นั้นได้ชื่อว่าเป็น “นักเขียนแนวทดลอง” ในเวลาต่อมา เพราะผลงานหลายๆ เล่มของเขาถูกยกย่องว่าเกิดขึ้นบนวิถีคิดของความเป็นนักโฆษณา (อาชีพก่อนมาเป็นนักเขียน) เข้ากับวรรณกรรมได้อย่างน่าสนใจ ดังปรากฏในผลงานเด่นๆ เช่น สมุดปกดำกับใบไม้สีแดง (2537) อาเพศกำสรวล (2537) ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน (2537) เดือนช่วงดวงเด่นฟ้า ดาดาว (รวมเรื่องสั้นแนววิทยาศาสตร์) (2538) และ สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน (2542)

บรรยากาศที่คึกคักและหลากหลายเช่นนี้ ส่งเสริมให้เกิดกวีและนักเขียนรุ่นใหม่คนอื่นๆ เช่น ชาคิริต โกชะเรื่อง มาโนช พรหมสิงห์ เดือนวาด พิมวนา นิวัติ พุทธประสาท เจริญขวัญ แพรกทอง พิสิฐ ภูศรี วัน ฌ จันทรธำ วาด รวี ชัชวาล โคตรสงคราม ทินกร หุตางกูร ปรีทศน์ หุตางกูร ชัญวลี ศรีสุโข วัชรระ สัจจะสารสิน ขวัญยืน ลูกจันทร์ วรภา อนุสรณ์มाराสา จาริ จันทราภา อนุสรณ์ ติปยานนท์ อนันต์ เกษตรสินสมบัติ สร้อยแก้ว คำมาลา มหรรณพ โคมเฉลา ไชยา วรรณศรี วันเสาร์ เขิงศรี เป็นต้น

ผลงานวรรณกรรมเด่นๆ ของยุคนี้นอกจาก หลายเรื่องของวินทร์ เลียววาริณ แล้วก็ยังมี อัญมณี แห่งชีวิต (2533) ของ “อัญชัญ” เงสึขาว (2536) ของแดนอรัญ แสงทอง หนังสือเล่มสอง (2538) ของ เดือนวาด พิมวนา สัตว์แปลกหน้า (2539) ของพิสิฐ ภูศรี ลูกแก้วสำรอง (2539) และ ตัวละครตกสมัย (2540) ของประชาคม ลุนาชัย ร่างแหแห่งวิหค (2540) ของมาโนช พรหมสิงห์ ศพใต้เตียง-ศพท้าย รถ (2540) ของ สรจักร ศิริบริรักษ์ ใบหน้าอื่น (2542) ของนิวัติ พุทธประสาท โลกที่กระจัดกระจาย (2544) และกรณีฆาตกรรมโต๊ะอิหม่ามสะตอปาการ์เด (2549) ของศิริวร แก้วกาญจน์ และลอนดอนกับความลับในรอยจูบ (2547) ของอนุสรณ์ติปยานนท์

กล่าวสำหรับแดนอรัญ แสงทอง ผลงานเด่น เรื่อง เงาสีขาว ของเขาได้รับการแปลเป็นภาษา ฝรั่งเศส โปรตุเกส อังกฤษ สเปน มียอดจำหน่าย รวมกันมากกว่า 100,000 เล่ม แดนอรัญจึงถูก จับตามองในวงการวรรณกรรมระดับโลกมากขึ้น กระทั่งได้รับเหรียญอิสริยาภรณ์ศิลปศาสตร์และ อักษรศาสตรชั้นอัศวิน (Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres) จากกระทรวงวัฒนธรรม ประเทศฝรั่งเศส

ประชาธิปไตยทางวรรณกรรมในครั้งหลังทศวรรษ 2540-ทศวรรษ 2550

ในห้วงเวลานี้ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่าง ขนานใหญ่ในแวดวงวรรณกรรมไทย การหลังไหล เข้ามาของวรรณกรรมแปลจากญี่ปุ่น อิตาลี เกาหลี และประเทศตะวันตกอื่นๆ ส่งผลให้ลักษณะการเล่า เรื่องแปลกต่างออกไปจากยุคก่อนหน้าแทบจะ ล้นเชิง วรรณกรรมเริ่มให้ความสำคัญกับการเสาะค้น และการถ่ายทอดความซับซ้อนของความเป็นมนุษย์

การเปลี่ยนแปลงแวดวงกวีนิพนธ์ไทยนี้ เป็นผลมาจากปฏิภณของสังคม เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และโลกออนไลน์ซึ่งแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง สื่อกระดาษตีพิมพ์วรรณกรรมน้อยลง หนังสือเล่มขายไม่ได้ กวีจึงไม่อาจใช้ชีวิตเป็นกวีอย่างเต็มตัวได้อีก

แทนที่จะมุ่งแต่เปิดโปงหรือสะท้อนปัญหาสังคม ทำให้การเล่าเรื่องมีความซับซ้อนไปด้วย ซึ่งแตกต่างจากการเล่าเรื่องในยุคก่อนหน้านี้ที่ยังคงเดินอยู่บนแนวทางของสัจนิยมที่มุ่งเปิดเผยความจริง และฉายภาพปัญหาในสังคมอย่างสมจริง

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬทำให้กวียังมีความเชื่อมั่นอยู่ว่าบทกวีนั้นยังเป็นที่ที่ขาดเสียไม่ได้ ในกระบวนการของการพัฒนาสำนักทางสังคมและการเมือง ตั้งแต่ทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา จึงมีความพยายามที่จะฟื้นฟูให้กวีนิพนธ์สามารถเข้าถึงผู้อ่านได้มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงแวดวงกวีนิพนธ์ไทยนี้เป็นผลมาจากปฏิภณของสังคม (โดยเฉพาะตั้งแต่ทศวรรษ 2530 ที่จำนวนผู้อ่านบทกวีลดน้อยลง) เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์และโลกออนไลน์ซึ่งแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง สื่อกระดาษตีพิมพ์วรรณกรรมน้อยลง หนังสือเล่มขายไม่ได้ กวีจึงไม่อาจใช้ชีวิตเป็นกวีอย่างเต็มตัวได้อีก กวีรุ่นนี้จึงย้อนมองกลับหลังเพื่อหันไปพบว่าแนวคิดที่ด้วยความคิดดีลัทธิสูงส่งของกวีนิพนธ์ซึ่งแพร่หลายอยู่ในช่วงทศวรรษ 2520-2530 นั้นกลายเป็นกำแพงหน้าที่ปิดกั้นการพบปะกันระหว่างกวี/กวีนิพนธ์ กับผู้อ่านหรือตลาด

วรรณกรรม จึงมีความพยายามที่จะเขียนบทกวีให้สื่อสารกับผู้อ่านทั่วไปได้ง่ายขึ้น พร้อมๆ กันนั้นก็เกิดคตินิยมแบบใหม่ที่เชื่อว่าคนอาชีพอื่นๆ ก็สามารถเป็นกวีและเขียนบทกวีได้

เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เรียกกันว่า “สงครามสี” ในปลายทศวรรษ 2540 ต่อเนื่องจากถึงปลายทศวรรษ 2550 ทำให้วรรณกรรมการเมืองกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งหนึ่ง มีนักเขียนและกวีรุ่นใหม่สร้างผลงานสะท้อนสถานการณ์และจุดยืนทางการเมืองกันอย่างคึก มีการใช้วรรณกรรมตอบโต้วิพากษ์วิจารณ์จุดยืนทางการเมืองระหว่างกันกระทั่งเกิดกระแสผู้อาวุ้ขึ้นหลายครั้ง ในช่วงนี้ได้มีการนำวรรณกรรมของ “นายผี” หรือ อัศนี พลจันทร และจิตร ภูมิศักดิ์ กลับมาตีพิมพ์ใหม่อีกครั้งหนึ่งโดยสำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกันและสำนักพิมพ์ในเครือ

เมื่อประกอบกับรัฐสภาได้ร่วมกับสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย จับมือกันก่อตั้ง “รางวัลพานแว่นฟ้า” เมื่อ พ.ศ.2545 ในวาระครบรอบ 70 ปีรัฐสภาไทย มอบรางวัลให้กับเรื่องสั้นและบทกวีที่ส่งเสริมการเมืองในระบบประชาธิปไตย รางวัลนี้

กระตุ้นให้การสร้างสรรค์วรรณกรรมการเมืองคึกคักยิ่งขึ้น โดยการเมืองในความหมายของรางวัลนี้ แรกเริ่มเป็นการเมืองที่เน้นการสะท้อนการเลือกตั้ง แต่ต่อมาก็ขยายขอบข่ายความหมายออกไปกว้างขวางขึ้นเป็นการเมืองในครอบครัว การเมืองเรื่องตัวตนของปัจเจกบุคคลกับสังคม ซึ่งเป็นนิยามการเมืองที่สัมพันธ์กับการพิจารณาอำนาจและการใช้อำนาจที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในกรอบของอำนาจรัฐ หรืออำนาจที่จับต้องได้อีกต่อไป

ในยุคนี้ได้เกิดกวีและนักเขียนที่เด่นๆ เช่น อุทิศ เหมะมูล จรัญ ยิ่งย่น จเด็จ กำจรเดช นข ปักษณาวิน แชนดำ ปณณะศักดิ์ “เข้มพลอย” ชิด ชยากร วิน วนาธร “ฉมังฉาย” สาคร พูลสุข “กอนกวย” พลัง เพ็ญพิรุณ ไขว่รัก คำไพโรจน์ อาชญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ “บงกชเพชร” ชะการีย์ยา อมตยา ปรีดี หงษ์สดัน นที ศศิวิมล เขตวัน ตือประโคน วัฒณ์ ยวงแก้ว “วิสุทธิ โพ” ชาตินรงค์ วิสตุกุล จิรัฏฐ์ เฉลิมแสนยากร ธารา ศรีอนุรักษ วรวิช ทรัพย์ทวีแสง อรุณรุ่ง สัตยัสวี “มุทิตา” ปณิธาน นวการพาณิชย์ นรพัลลภ ประณูทนรพาล “หนุ่มโรงงานน้ำตา” จันทร รำไร “ปองวุฒ” ชิตะวา มุนินโท “มุทิตา” “แก้วแต้ม” “ณารา” “ซ่อนกลิ่น” ผาด พาสีกรณ อุมมีสาลาม อุมาร อานนท์ นำภา รณณ กมลนาวัน เป็นต้น

ท่ามกลางความคึกคักของวรรณกรรมแนวสะท้อนการเมือง วรรณกรรมแนวอื่นๆ ก็ได้มีพื้นที่เปิดตัวเองมากขึ้นในโลกออนไลน์ที่พัฒนาขึ้นมาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเว็บไซต์ต่างๆ และเฟซบุ๊กที่ได้กลายเป็นพื้นที่เผยแพร่วรรณกรรมทางเลือกใหม่ในโลกออนไลน์ยกสถานะให้วรรณกรรมหลากหลายแนวได้ปรากฏตัวขึ้นอย่างเท่าเทียม เพียงแต่กลุ่มคนอ่านจะแตกต่างกันไปแล้วแต่รสนิยม มีการเขียนนวนิยายเผยแพร่เป็นตอนๆ ทางอินเทอร์เน็ต ก่อนจะนำมาตีพิมพ์เป็นเล่มและสร้างเป็นละครโทรทัศน์ นิยายรักวัยรุ่นได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เกิดนักเขียนรุ่นเยาว์จากโรงเรียน และในรั้วมหาวิทยาลัยทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด วรรณกรรมกลุ่มนี้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมแปลและละครชุดจากประเทศเกาหลีใต้ และแฮรี่ พอร์ตเตอร์ ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลต่อนักอ่านวัยรุ่นและวัยทำงานไทยตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2540 จนเกิดกระแสการเขียนเลียนแบบ นักเขียนบางคนตั้งนามปากกาเป็นชื่อเกาหลี และใช้ฉากในประเทศเกาหลีเพื่อให้แนบเนียน มีสำนักพิมพ์ที่สนับสนุนการเติบโตของกระแสนิยายวรรณกรรมเกาหลีและวรรณกรรมแฟนตาซีที่สำคัญๆ เช่น แจ่มใส สถาพรบุ๊คส์ เป็นต้น

กระแสของละครชุดจากเกาหลี ยังทำให้เกิดวรรณกรรมชุดรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “นิยายเถา” โดยนักเขียนร่วมมือกับหนังสือพิมพ์ในการวางโครงเรื่องและแนวคิด ก่อนจะแบ่งกันไปเขียนคนละเรื่อง โดยให้ตัวละครและกระแสของเรื่องมีความเชื่อมโยงกัน นิยายเถาที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ ชุด สุภาพบุรุษจุฑาเทพ (5 เล่ม) ของสำนักพิมพ์สตาปบุ๊คส์

ขณะเดียวกันก็ยังมีวรรณกรรมแนวรหัสคดีและแนวแฟนตาซีเด่นๆ โดยนักเขียนไทยรุ่นใหม่ เช่น ดอนเกลอ และ โดมินิก ของ “วิสุทธิ โพ” กาหลมหรรทิิก ของ “ปราบต์” และ ประเทศเหนือจริง ของ

“ปองวุฒิ” เป็นต้นงานแนวนี้ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการมากขึ้น เมื่อ กาหลมหรรทิิก และ ประเทศเหนือจริง ได้เข้ารอบสุดท้ายรางวัลซีไรต์ พ.ศ.2558 ด้วย

กระแสการเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียนในช่วง 3-4 ปี ก่อนการรวมตัวอย่างเป็นทางการเมื่อสิ้นปี 2558 นั้นก็มีบทบาทต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมไทยด้วยเช่นกัน โดยสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย ตั้งแต่สมัยประภัสสร เสวิกุล เรื่อยมาจนถึงยุคของเจน สงสมพันธุ์ ได้ร่วมมือกับสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม อย่างใกล้ชิด สร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมโดยการแปลและพิมพ์วรรณกรรมไทยกับประเทศเพื่อนบ้านแปลเป็น 3 ภาษาหลายเล่ม เช่น ร้อยมาลัยไทย-ลาว ร้อยมาลัยร้อยใจไร้พรมแดน (ไทย-กัมพูชา) ดอกบัวบานในธารวรรณกรรม (ไทย-เวียดนาม) และสนับสนุนสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์จัดสัมมนานักเขียนและวรรณกรรมอาเซียน และจัดพิมพ์รวมเรื่องสั้นชุด สัตว์ประหลาดแห่งเอเชีย ภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริมให้วรรณกรรมไทยได้แพร่หลายในประเทศเพื่อนบ้านและตลาดวรรณกรรมสากลนั่นเอง ■

เอกสารอ้างอิง

กานติ ฦ ศรัทธา. (2530). สนามกวีหายไปในไหน. **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์**, 33 (46).

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. (2538). สูตรสำเร็จ และ/หรือ แนวทดลอง. **สารคดี**, 11(127).

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. (2539). ทศวรรษหน้าของนวนิยายไทย. **สารคดี**, 12 (142).

ธเนศ เวศร์ภาดา. (2543). **ทะเลปัญญา**. กรุงเทพฯ: ศยาม.

พิเชฐ แสงทอง. (2551). **วาทกรรมวรรณกรรม**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พิเชฐ แสงทอง. (2558). จากการโหยหาอดีต สู่การเสาะค้นเทพเจ้าในสิ่งเล็กๆ: หนึ่งทศวรรษแห่งการเปลี่ยนโฉมหน้าของกวีนิพนธ์ไทย ศึกษาจากกวีนิพนธ์รางวัลเชว่นบู๊ค अवอร์ด (2547-2557).

สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 21(3), 30-60.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บรรณาธิการ). (2535). **ฝนหยดเดียว**. กรุงเทพฯ: ช่างวรรณกรรม.

สุรเดช ชาติอุดมพันธุ์. (2558). ทิศทางวรรณกรรมไทยหลังปี ค.ศ.2000: กรณีศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยาย. ใน **สรณัฐ ไตลังคะ และนันทนัย ประสานนาม. จะเก็บเกี่ยวข้าวงามในทุ่งใหม่: ประวัติวรรณกรรมไทยร่วมสมัยในมุมมองร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุทิศ เหมะมูล. (2558). ปราบฏาการณ์ใหม่ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย. ใน **สรณัฐ ไตลังคะ และนันทนัย ประสานนาม. จะเก็บเกี่ยวข้าวงามในทุ่งใหม่: ประวัติวรรณกรรมไทยร่วมสมัยในมุมมองร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

